

UN SECOL DE LA CAMPANIA MILITARĂ DIN 1916. ÎNVĂȚĂMINTE DE ORDIN TACTIC

A CENTURY SINCE THE MILITARY CAMPAIGN OF 1916. TACTICAL LESSONS LEARNED

Col.dr. Valerică CRUCERU*

Campania militară din 1916 a arătat eroismul legendar al soldaților români, care au luptat admirabil, reușind să echilibreze prin curaj și spirit de sacrificiu dotarea precară cu material militar și instruirea insuficientă. Tactica beligeranților a adus în prim-plan importanța armamentului automat și a unei conduceri flexibile, în ecuația confruntării moderne. Mitralierele au schimbat fizionomia luptei, iar trupele române au suferit teribil din pricina slabei înzestrări cu acestea. Instruirea insuficientă și lipsa de competențe pentru conflictul modern au contribuit la o abordare tactică rigidă a unor situații și la o cooperare dificilă între specialitățile militare. Această campanie a dovedit implementarea deficitară a învățămintelor reieșite de pe fronturile primilor ani de război (1914-1916) și neadaptarea eficientă a tacticii subunităților și unităților la noile realități ale câmpului de luptă. Rezultatele finale au impus necesitatea producerii unor transformări de esență în privința echipării/inzestrării, instruirii și întrebunțării forțelor române, această transformare producându-se în prima jumătate a anului 1917.

The military campaign of 1916 displayed a legendary heroism of the Romanian soldiers, who fought admirably, by courage and sacrifice spirit succeeding in balancing for the poor endowment with military equipment and the insufficient training. Belligerents' tactics brought forward the importance of automatic fire and of a flexible leadership, within the equation of modern confrontation. The machineguns changed the physiognomy of warfare, and Romanian troops suffered heavily due to their poor endowment. The insufficient training and a lack of competencies needed for waging a modern conflict contributed to a rigid tactical approach in some situations, and to a difficult cooperation among military specialities. This campaign showed the poor implementation of lessons learned during the war (1914-1916) and the inadequate adaptation of units' tactics in relation to the new realities of the battlefield. The final results urged the necessity of an essential transformation of Romanian forces, affecting their equipment/endowment, training and employment, transformation which took place during the first half of 1917.

Cuvinte-cheie: tactică; instruire; luptă; mitralieră; operații; eroism.

Keywords: tactics; training; warfare; machinegun; operations; heroism.

În acest an comemorăm împlinirea unui secol de la intrarea României în Primul Război Mondial, un secol de când străbunii noștri au luptat cu dăruire și spirit de sacrificiu, pentru eliberarea populației românești de sub stăpânire străină și întregirea neamului. Campania militară din 1916 a scris o epopee de eroism și dramă, unde actorii principali au fost ostașii de rând, aceștia dovedind un curaj deosebit, în ciuda unei pregătiri de război precare, care a condus, în final, la o înfrângere militară strategică. Această campanie a materializat prima angajare totală a armatei române într-un conflict modern, purtat cu mijloacele militare ale

erei industriale; România devenea, astfel, parte a unui conflict care aducea modificări de amploare în arta militară. Progresul tehnologic, disponibilitatea și întrebunțarea în masă a armamentului automat (germanii aveau 12.000 de mitraliere în 1914), dezvoltarea mijloacelor de legătură/transmisiuni și de transport a personalului și a echipamentului au necesitat noi abordări conceptuale și organizaționale, concretizate mai ales la nivel tactic. Din păcate, până la intrarea în război, armata română nu a dezvoltat și nu a implementat destule elemente de artă militară, utile în relație cu cerințele câmpului de luptă modern.

Acest demers intenționează să evidențieze unele aspecte de ordin militar la nivel tactic, insistând pe problematica utilizării focului automat ca element

*Universitatea Națională de Apărare „Carol I”
e-mail: valcruc1@gmail.com

de noutate în ecuația luptei; mai mult, articolul se dorește a fi în același timp un omagiu adus eroismului ostașilor români, cât și o atenționare asupra consecințelor rigidității gândirii militare, pe timpul pregătirii și ducerii unui conflict armat de înaltă intensitate.

Aspecte referitoare la instruirea trupelor în deceniul premergător conflictului

Armata română a cunoscut o multitudine de transformări la începutul secolului XX, iar amestecul structural (unități consacrate, nou înființate, permanente, nepermanente, de rezervă), dotarea slabă și neuniformă (o multitudine de tipuri de armament cu posibilități și calibre diferite) și existența în depozite a unor cantități reduse de muniție au creat disfuncții la nivelul instruirii subunităților și unităților. Conținutul regulamentelor existente era, de regulă, influențat de preceptele mai vechi ale gândirii militare germane și franceze și predicau asaltul de la distanță apropiată, ca esență a angajării.

Ofensiva trebuia să constituie baza instruirii infanteriei, cu atacul la baionetă consacrat ca manifestare a spiritului ofensiv al acesteia, pentru că *audaces fortuna adjuvat – norocul îi favorizează pe cei îndrăzneți !!!* Se susținea necesitatea instruirii prin exerciții având ca scop să deprindă pe trăgător cu asaltul și să-l antreneze în așa măsură, ca după ce a parcurs 200 m în fugă, să fie capabil de a da lovituri viguroase cu baioneta¹.

În privința cavaleriei, specialiștii străini vedeau la vremea respectivă o diminuare a rolului acesteia, experiența războaielor din primul deceniu al secolului XX (războiul dintre buri și britanici, războiul ruso-japonez) arătând că, în fața armamentului modern, tactica tradițională nu mai dă rezultate. Nu la fel era percepută problema în armata română, unde persista în subconștientul colectiv măreția atacurilor frontale, în șarjă, ale cavaleriei – *modul principal de luptă al cavaleriei este atacul prin izbire cu arma albă, caracterizat prin impetuoșitate, furie și repeziciune ... Efectul distrugător al acestuia este inferior celui al armelor de foc, dar rezultatul capital este punerea inamicului pe fugă*².

Manualele prevedeau totuși adaptarea formelor de ofensivă, prin renunțarea la liniile de atac și apariția grupelor de luptă ale cavaleriei (de manevră și de atac direct). Se sublinia că atacul frontal este cel

mai păgubos, în timp ce atacul învâluit sprijinit de focul artileriei și mitralierelor era cel mai avantajos. În afara misiunilor de cercetare/recunoaștere, menirea principală a cavaleriei române era atacul, prin acesta înțelegându-se *aruncarea impetuoasă a forțelor asupra inamicului și izbirea violentă a acestuia, pentru a-l răsturna și a-l distruge*³.

În privința armamentului automat se poate spune că dacă Austro-Ungaria începea să introducă în dotarea armatei mitralierele Maxim, în anul 1888, iar Germania în 1894, armata română era mult în urmă, acestea începând să intre în dotare abia din 1910. Din studiul unor manuale/regulamente/instrucțiuni de epocă am concluzionat că în unele nu se vorbea despre focul automat, în timp ce altele făceau referire la întrebuințarea mitralierelor: a. exemplu de prevederi care nu luau în calcul mitralierele: *... ne bate la început cu tunul .... dar cu cât ne apropiem de vrăjmaș dânsul începe a ne bate și cu focuri de pușcă ... atunci ne risipim pe o linie sau lanț de trăgători sau tiraliori și înaintăm .. până dăm piept cu dânsul*⁴. *Izbânda se câștigă mult mai ușor prin înaintare și atac cu baioneta ...*⁵; b. exemplu de prevederi care luau în calcul întrebuințarea mitralierelor: *mitraliera trebuie întrebuințată în apărare sau atac, pentru ocuparea sau apărarea unei poziții inaccesibile artileriei, ... sau de întindere restrânsă, pentru întărirea focurilor prin intervalele liniei, ... precum și pentru a bate comunicațiile și defileurile din zona de munte ...*⁶; *ca armă de infanterie mitraliera posedă multă putere, însă are inconvenientul că nu poate lupta decât prin focuri ... aceasta este un auxiliar al infanteriei*⁷.

Este interesant de precizat că instruirea propriu-zisă la material s-a făcut foarte târziu în comparație cu trupele austro-ungare și germane; începerea intrării în înzestrarea armatei române a mitralierelor a dus la apariția unui manual de cunoaștere a mitralierei Maxim, în 1913, tipărit prin grija Ministerului de Război⁸.

Per ansamblu, specialiștii militari și istoricii consideră că unitățile române au beneficiat de un grad de instruire care varia de la structură la structură, caracterul practic al pregătirii fiind influențat de pregătirea modestă a unor ofițeri, comportamentul comandanților de unități și insuficiența muniției. Instrucția tragerii era deficitară, iar armamentul automat a reprezentat o necunoscută pentru mulți dintre soldați!

Considerații privind tactica acțiunilor pe timpul operațiilor de apărare

Derularea acțiunilor în cadrul operațiilor de apărare duse de marile unități și unitățile române a condus la obținerea unui complex de rezultate, succesele tactice temporare împletindu-se cu eșecul menținerii pozițiilor defensive. Registrul tactic întrebuițat de trupele române a fost influențat de tăria și acțiunile inamicului, de dotarea și instruirea proprie, de competența sau incompetența corpului de comandă românesc.

Acțiunile au fost articulate pe posibilitățile reale și, uneori, închipuite ale infanteriei, aceasta fiind dezavantajată față de infanteria inamică – *armamentul de infanterie era insuficient ca număr; atât în privința puștilor; cât mai ales a mitralierelor; deoarece un batalion român dispunea de 1-2 piese în vreme ce batalionul german sau austro-ungar avea 5-6 mitraliere grele și 9 mitraliere ușoare*⁹. Din punct de vedere tehnic, deci, armata română era una inferioară inamicului și cu toate acestea, unii comandanții români erau lipsiți de realism în trasarea misiunilor unităților.

În 1914, la începutul războiului, tactica armatelor moderne considera manevra infanteriei un element esențial al obținerii succesului, având ca moment al deciziei atacul la baionetă. În același timp, întrebuițarea armamentului automat era văzută, în special, ca un element de întărire a apărării de pe prima tranșee; germanii însă, după primele lupte de pe frontul de vest, luând în considerare și învățămintele din războiul ruso-japonez (1904-1905) unde japonezii au utilizat armamentul automat preponderent ca element de sprijin al ofensivei, au concluzionat că în noile condiții favorizate de existența volumului mare de foc, armamentul automat constituia baza acțiunilor tactice, în timp ce subunitățile de pușcași constituiau elementul auxiliar¹⁰.

Importanța armamentului automat și, mai ales, a mitralierelor, fusese subliniată de către specialiștii occidentali după primele operații de anvergură, efectele practice ale focului acestora, în combinație cu efectele obuzelor moderne fiind decisive în multe momente ale luptei. Tactica unităților de manevră trebuia deci adaptată în funcție de densitatea și de posibilitățile armamentului automat, pentru evitarea pierderilor în cascadă și dezarticularea dispozitivelor tactice; focul automat reducea evident succesul manevrei în ofensivă și favoriza ducerea

acțiunilor de apărare! Comandanții trupelor române nu au acordat însă o atenție sporită unor tactici care să permită întrebuițarea la maxim a potențialului mitralierelor din dotare, prin transformarea acestor mijloace de foc moderne în elemente pivotale ale dispozitivelor de apărare ale unităților, deoarece gândirea militară românească rămăsese tributară unor concepte occidentale mai vechi.

Experiența primilor ani de război a demonstrat că focul fără manevră nu poate îndeplini obiective decisive, în timp ce manevra fără foc de sprijin eficace înseamnă sinucidere. Germanii au implementat procedee de asigurare a sprijinului ofensivei infanteriei prin întrebuițarea grupată a mitralierelor sub forma unor poziții de lovire cu foc; mitralierele trăgeau în tandem și pe echipe, astfel încât să se poată menține o perdea de foc pe toată durata asaltului infanteriei; în apărare, mitralierele se grupau pentru a opri contraatacurile infanteriei sau șarjele cavaleriei, prin executarea focului în zone de nimicire.

Terenul a influențat decisiv tactica acțiunilor din zonele muntoase, favorizând forțele germane, numeroase și net superioare în armament automat. Se știe că, în apărare, valoarea unei înălțimi este cu atât mai mare cu cât terenul din fața acesteia este mai descoperit (lipsit de vegetație, neregularități ale reliefului, detalii de planimetrie); zonele muntoase ale Carpaților, însă, sunt împădurite, iar pozițiile de apărare ale unităților române au putut fi manevrate/rupte prin folosirea de către inamic a caracteristicilor terenului și utilizarea masată a focului automat, împreună cu concentrarea punctuală a focului artileriei.

Un alt element important de care a depins executarea acțiunilor tactice ale forțelor române a fost experiența redusă a acestora. Trupele române veneau după intervenția în cel de-al doilea război balcanic (1913), fără desfășurarea unor operații de unde se puteau trage învățăminte strategice și tactice specifice unui conflict major; mai mult, instruirea redusă, unitățile formate din rezerviști și calitatea îndoielnică a corpului de comandă, arătau slăbiciunea armatei române în fața diviziilor prusace și habsburgice, cu tradiție militară modernă, profesionalizate și experimentate. La noi, nivelul declarativ era pregnant, multe competențe erau doar de paradă, traficul de influență fiind un lucru cert în cercurile ofițerești.

În privința articulării dispozitivelor diviziilor române, analizele de specialitate arată că acestea au primit fâșii de apărare extinse, care necesitau gruparea unităților pe câteva direcții de interzis, rămânând neacoperite destule zone/intervale. Adoptarea acestor dispozitive de front larg a dat destule ocazii inamicului să ducă acțiuni ofensive prin dezvoltarea graduală a eforturilor, realizarea unor rapoarte de forțe net favorabile pe unele direcții și concentrarea selectivă a efectelor asupra unor ținte importante, concomitent cu efectuarea de manevre multiple.

Insuficiența forțelor și mai ales existența unui volum mare de foc care să acopere căile de apropiere ale inamicului au silit unitățile române să execute multe manevre de pe o direcție pe cealaltă și din adâncime spre front, în scopul zădărnirii operațiilor ofensive ale inamicului. Gruparea de către inamic a mitralierelor pentru sprijinul manevrelor subunităților și buna coordonare cu artileria au creat mari probleme forțelor române. Instruirea insuficientă și lipsa de experiență au făcut ca unele acțiuni tactice intense și repetate ale inamicului să producă dezorganizare și îngrijorare; în campania din 1916, haosul întâlnit în cadrul unor dispozitive tactice ale forțelor române a fost produs atât de percepțiile trupei asupra posibilităților inamicului (prezența capacităților și efectele reale ale implementării acestora), cât și de percepția individuală și colectivă asupra gradului de pregătire al forțelor proprii (dotarea și instruirea deficitară, capacitatea de conducere îndoielnică a comandanților etc.).

O altă problemă, care a influențat în sens negativ desfășurarea acțiunilor tactice ale forțelor române, a constituit-o multitudinea de comandamente (divizia organizată, de regulă, pe două brigăzi, iar brigăzile pe două regimente) care a dus la lungirea lanțului de comandă și îngreuierea comenzii și controlului. Punctele de comandă ale marilor unități erau dispuse, de regulă, mult în spate, mijloacele de comunicații erau insuficiente și se pierdea ușor legătura cu subunitățile din linia întâi, mai ales pe timpul executării contraatacurilor.

Pe timpul ducerii operației de apărare s-au constatat abordări diferite de leadership în rândul comandanților de nivel tactic și operativ, unii fiind mai mereu printre oameni, observând personal acțiunile de pe direcția principală de interzis, în timp ce alții veneau foarte rar la contact, preferând

să ia deciziile pe baza raportelor sosite în punctele de comandă. Din nefericire, pe lângă generali competenți care au barbat admirabil cu forțele din subordine înaintarea inamicului, în armata română erau și generali de salon și de paradă, mulți dintre aceștia fiind responsabili de dezastrele militare ale campaniei.

Spre cinstea lor, ostașii de rând, țărani îmbrăcați în uniforme militare, au demonstrat un înalt spirit de sacrificiu, faptele glorioase de arme devenind obișnuință în cadrul multor unități române. Oameni simpli, unii dintre soldații români aveau probleme în executarea unui foc precis, din cauza instruirii insuficiente, dar erau foarte viteji, suplinind de multe ori prin curaj, lipsa instruirii. Românii aveau un mare succes pe timpul atacurilor/contraatacurilor la baionetă. Dispozitivul tactic austro-ungar sau german era dat peste cap de impetuozitatea și de intensitatea atacurilor la baionetă ale românilor; inamicul era surprins și înfricoșat de acestea, intra în degringoladă, nu mai reacționa organizat, era paralizat pe anumite momente ale încleștării. Altele ar fi fost rezultatele finale ale campaniei din 1916, dacă ostașii noștri ar fi fost dotați și instruiți la standardele inamicului!

Pe lângă infanterie, și unitățile de cavalerie române erau în mare dezavantaj în raport cu forțele adverse deoarece, acestea din urmă erau mai experimentate și dețineau importante cantități de armament automat, pe care, de regulă, le grupau eficient pe sectoare și momente ale operației. Spiritul ofensiv al cavaleriștilor români, împreună cu lipsa de adaptare a tacticii specifice, au condus la eșecul unor acțiuni; cavaleria română a dat dovadă de o neasemuită vitejie, atacând în șarjă dispozitivele inamicului, dar pierderile au fost foarte mari, asaltul frontal al cavaleriei fiind depășit în condițiile războiului modern.

Spre cinstirea eroilor, citez, pe scurt, un paragraf din descrierea emoționantă a șarjei de la Prunaru (28 noiembrie 1916): „Călăreții ... pornesc într-un iureș nebun, ca un zid de lănci și de săbii ... răsturnând primele rânduri ale dușmanului, care o rupe la fugă spre sat .. cavaleria continuă cu furie dar de după garduri, din mărcinișuri, de pe la ferestrele caselor, dușmanul, ascuns cu zeci de mitraliere, aruncă vârtejuri de foc asupra falnicului regiment. Cai și călăreți cad grămadă... Regimentul e distrus... Peste 250 de oameni au rămas pe câmpul de luptă ....”¹¹.

Ca un corolar, apreciez că insuficiența armamentului automat a făcut ca influențarea acțiunilor pe mică adâncime să se realizeze cu greutate, deoarece posibilitatea intervenției eșaloanelor superioare în sprijinul unităților de la contact era redusă; lipsa armamentului automat la nivelul subunităților și a unor rezerve agile a complicat permanent situația, în timp ce executarea unui foc eficace de către artileria proprie a constituit singura compensare pentru unitățile române.

Concluzii

Campania militară din 1916 a arătat eroismul legendar al soldaților români, care au luptat admirabil de la distanță apropiată, reușind să echilibreze prin curaj și spirit de sacrificiu, dotarea precară cu material militar și instruirea insuficientă/inadecvată.

Tactica întrebuințată de beligeranți pe frontul românesc, în toamna anului 1916, a adus în prim plan importanța armamentului automat și a unei conduceri flexibile și inovatoare, în ecuația confruntării clasice de înaltă intensitate. Prezența pieselor de mitralieră în cadrul dispozitivelor tactice a schimbat ireversibil modul de planificare și ducere a acțiunilor militare, iar trupele române au suferit teribil în această campanie din pricina slabei înzestrări cu acestea.

Instruirea insuficientă și lipsa de competențe pentru gestionarea confruntării armate moderne au contribuit la o abordare tactică rigidă a unor situații, lipsind instinctul militar necesar pentru luarea unor opțiuni de succes. Cooperarea dintre artilerie, infanterie și cavalerie s-a realizat cu dificultate, lipsind, de multe ori, efectele combinate ale acestor specialități militare; focul de contrabaterie a avut doar efecte parțiale, iar infanteria și cavaleria nu dispuneau, uneori, de nicio protecție reală. Mai mult, terenul acoperit din zonele de munte și podiș au favorizat manevrele tactice ale inamicului, iar forțele române nu au avut mijloacele necesare pentru a bara ofensiva acestuia. Această campanie a dovedit implementarea deficitară a învățămintelor reieșite de pe fronturile primilor ani de război (1914 - 1916) și neadaptarea eficientă a tacticii subunităților și unităților de infanterie și cavalerie la noile realități ale câmpului de luptă, acolo unde armamentul automat și artileria de calitate superioară făceau legea. Campania a scos în evidență necesitatea producerii unor transformări de esență

în privința echipării/înzestrării, a instruirii și a întrebuințării forțelor române, această transformare producându-se în prima jumătate a anului 1917.

NOTE:

- 1 Cpt. Moșoiu, *Spiritul ofensiv al infanteriei*, Institutul de Arte Grafice Eminescu, București, 1909, p. 16.
- 2 Gl. A. Mustăță, *Tactica actuală a cavaleriei*, Școala Superioară de Războiu, Tipografia Dacia, Iași, 1912, p. 202.
- 3 *Ibidem*, p. 230.
- 4 Cpt. Teodor Gheorghiu, *Manualul infanteristului*, Tipografia Leon Friedmann, Roman, 1907, p. 138.
- 5 *Ibidem*, p. 196.
- 6 Dimitrie Mihăilescu, *Armele portative și Artileria* (Curs de tragere), Școala Superioară de Războiu, Tipografia Aurora, Constanța, 1905, Capitolul IV, *Despre mitraliere, considerațiuni generale tehnice și tactice*, pp. 161-163.
- 7 Dimitrie Mihăilescu, *Întrebuințarea tactică a mitralierelor*, Școala Superioară de Războiu, Conferință pentru ofițerii Regimentului 8 Buzău, Imprimeria Al. Georgescu, Buzău, 1911, p. 4.
- 8 Cpt. C. Ionescu-Munte, *Mitraliera Md. 1910 Sistem Maxim*, Institutul de Arte Grafice Sfetea, București, 1913, prefață.
- 9 *Războiul românilor pentru eliberare și reîntregire națională (1916-1919)*, Capitolul 1, *Intrarea României în război. Planurile de campanie de la începutul ostilităților*, http://www.armyacademy.ro/e-learning/working/capitol_6.html
- 10 Paul Cornish, *Manchine Guns and the Great War*, Pen & Sward Military, South Yorkshire, 2009, p. 110.
- 11 Constantin Kirițescu, *Istoria războiului pentru întregirea României 1916-1919*, vol. I, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1989, pp. 486-487.

BIBLIOGRAFIE

- Cornish Paul, *Manchine Guns and the Great War*, Pen & Sward Military, South Yorkshire, 2009.
- Cpt. Gheorghiu Teodor, *Manualul infanteristului*, Tipografia Leon Friedmann, Roman, 1907.
- Hart Liddell, B. H., *A History of the First World War*, Pan Macmillan, 2014.
- Cpt. Ionescu-Munte C., *Mitraliera Md. 1910 Sistem Maxim*, Institutul de Arte Grafice Sfetea, București, 1913.
- Kirițescu Constantin, *Istoria războiului pentru întregirea României 1916-1919*, vol. I, Editura Științifică și Pedagogică, București, 1989.
- Mihăilescu Dimitrie, *Armele portative și Artileria* (Curs de tragere), Școala Superioară de Războiu, Tipografia Aurora, Constanța, 1905.
- Mihăilescu Dimitrie, *Întrebuințarea tactică a mitralierelor*, Școala Superioară de Războiu,

Conferință pentru ofițerii Regimentului 8 Buzău,
Imprimeria Al. Georgescu, Buzău, 1911.

Cpt. Moșoiu, *Spiritul ofensiv al infanteriei*,
Institutul de Arte Grafice Eminescu, București,
1909.

Gl. Mustăța Alexandru, *Tactica actuală
a cavaleriei*, Școala Superioară de Războiu,
Tipografia Dacia, Iași, 1912.

Istoria militară a poporului român, vol. V,
Editura Militară, București, 1989.

*Războiul românilor pentru eliberare și
reîntregire națională (1916-1919)*, [http://www.
armyacademy.ro/e-learning/working/capitol_
6.html](http://www.armyacademy.ro/e-learning/working/capitol_6.html)

România în anii primului Război Mondial,
Editura Militară, București, 1987.